

Ophef megastallen in Nederland zet boer en burger tegenover elkaar

Mega-maatschappelijk debat

Geen koeienkathedralen in het landschap. Mega-bouwprojecten in het landelijk gebied zijn in Noord-Brabant sinds een bouwstop niet langer aan de orde. De discussie laait op. Hebben burgers inspraak in de ontwikkeling van veebedrijven?

tekst **Annelies Debergh**

Burgerinitiatief 'Megastallen – Nee!' boekt zijn eerste succes. In de provincie Noord-Brabant komt een stop op de ontwikkeling van grootschalige bedrijven. De discussie tussen boer en burger laait op en de kloof tussen beide lijkt groter dan ooit tevoren.

De basis voor de commotie rondom grootschalige veehouderijen ligt in de reconstructiewet uit 2002, legt Wim Meulenkamp van onderzoeksen adviesbureau ROM3D uit. Nederland is sindsdien opgedeeld in drie zones: extensiveringsgebieden met vooral natuur, verwevingsgebieden met verschillende functies voor het platteland en landbouwontwikkelingsgebieden, waar bedrijven uit extensiveringsgebieden naar verplaatst worden. 'Vroeger groeiden bedrijven geleidelijk. De omgeving kende de ontwikkeling van een bedrijf en daar was draagvlak voor.'

Sinds de herinrichting van het platteland kunnen in landbouwontwikkelingsgebieden in één keer bedrijven komen met een bouwblokomvang van maximaal drie hectare. In Noord-Brabant is die omvang nu gelimiteerd. Meulenkamp: 'Dan spreek je over de ontwikkeling van gemiddeld grotere bedrijven, waarvan omwo-

nenden de ondernemer niet kennen. Burgers kijken daar kritisch naar.' Het gevolg is opvallend. Voor het eerst blijkt ook in de landbouw sprake te zijn van een zogenaamd nima-syndroom (nima staat voor: niet in mijn achtertuin). 'In bijna alle landbouwontwikkelingsgebieden zijn actiecomités opgericht.'

Hans Huijbers, voorzitter ZLTO, staat dicht bij de discussie rond megastallen. Hij wijst op de controverse. 'Ruimtelijke ordening gaat traag', geeft hij aan. 'De oprichting van de reconstructiewet is nu enige tijd geleden. Nu aan de landbouwontwikkelingsgebieden invulling is gegeven, laait de maatschappelijke discussie weer op. Maar ook de herinrichting van het platteland was een maatschappelijke wens.'

De actiegroep Megastallen – Nee! plaatste de ontwikkeling van bedrijven in een negatief daglicht. 'Megastallen – Nee!' is meer een icoon geworden dan een inhoudelijk debat over de ontwikkeling van landbouwbedrijven', vindt Huijbers.

Weg met de term mega

De definitie voor megastallen blijkt divers. Wanneer spreken we van megastallen? 'Megastallen is een rekbaar be-

grip. Daar is geen juiste definitie voor.' Tia Hermans, onderzoeker aan Wageningen Universiteit op de afdeling domein, natuur, landschap en platteland, onderzocht meermaals de relatie tussen grootschalige veehouderij en platteland. 'Wanneer we uitgaan van de vijf procent grootste melkveebedrijven in Nederland, dan spreek je van aantallen vanaf 320 melkkoeien. Veel onderzoek ging uit van bedrijven vanaf 250 melkkoeien.'

De term megastal wil Wim Meulenkamp van ROM3D liever niet meer in de mond nemen. 'Mega is voor iedereen wat anders. Ik houd het liever op grootschalige stallen.' Maar ook de term grootschalig blijft volgens Meulenkamp diffuus. 'De definitie is niet zo rechtlijnig te trekken. Het gaat erom hoe je de stallen inpast in de omgeving. Als je het goed inpast, kan een stal voor vierhonderd melkkoeien beter in een omgeving passen dan een stal van pakweg honderd koeien.'

Het bedrijf van Meulenkamp specialiseert zich in gebiedsontwikkeling en brengt bij het inplannen van grootschalige veehouderijen alle belanghebbende partijen met elkaar aan tafel. 'Als je de nieuwe grote bedrijven goed inpast in het landschap en je koppelt daaraan een goede regeling voor het opruimen van stoppende bedrijven, dan komt er bij een goed ruimtelijk beleid netto minder steen in het buitengebied.'

Dat de burger zich in het debat rond de ontwikkeling van bedrijven wil mengen, is volgens Meulenkamp logisch. 'Het buitengebied is van iedereen', gaat hij verder. 'De bedrijfsontwikkeling ligt bij de ondernemer. Die moet op zijn beurt weer produceren wat de burger wil. Een

ondernemer zal dus moeten aansluiten bij de wil van de consument.' ZLTO-voorzitter Hans Huijbers onderschrijft dat. 'In de toekomst is het boeren met de buren. Diegenen die dat vak verstaan, blijven boer. De anderen worden straks afgeknelde door regelgeving.'

Beweiden creëert draagvlak

In Noord-Brabant heeft de politiek paal en perk gesteld aan de ontwikkeling van grote bedrijven. Daaraan ten grondslag ligt de ontwikkeling van grootschalige intensieve varkenshouderij.

'In de melkveehouderij komt eenzelfde denkproces op gang. We gaan ook daar naar grotere bedrijven en daar zit spanning op', geeft ZLTO-voorzitter Hans Huijbers aan. Het debat over weidegang speelt daarbij een rol. 'We hebben elkaar wijsgemaakt dat bij grotere bedrijven de koeien binnen moeten. In Nieuw-Zeeland kunnen boeren met vierhonderd koeien toch ook gewoon grootschaligheid en weidegang combineren?'

Volgens Huijbers is het niet denkbeeldig dat er in de toekomst een onderscheid komt tussen weidende en niet-weidende bedrijven. Want ook beweiding creëert draagvlak. 'Niet-weidende melkveehouderij wordt steeds meer als intensieve veehouderij gezien. Als je die lijn doortrekt, dan moeten de stallen dicht om lucht af te zuigen en ammoniak af te

vangen. De vraag is: willen we dat? Dat heeft de sector zelf in de hand.'

Dat de toekomst ligt in grotere bedrijven, daarvan is Huijbers zeker. Hij maakt een snelle kanttekening. 'Zestig procent van de boeren is vijftig jaar of ouder in Nederland. Een groot deel daarvan heeft geen opvolger. In de melkveehouderij komt het gros van de bedrijven tussen honderd en honderdvijftig koeien uit. Maar daar heb ik geen megagevoel bij.' Hij ontkent grootschaligheid niet. 'Er zal best een aantal bedrijven komen van vier- en vijfhonderd koeien, maar dat wordt geen gemiddelde. Dat moeten we ook niet willen. Dan lopen we weer tegen datzelfde debat aan van intensieve veehouderij.'

Piet Vanthemsche, voorzitter Boerenbond, volgt de megastalendiscussie in zuidelijk Nederland met argusogen. 'In Vlaanderen kennen we het nog niet, maar ook hier zet de groei van onze bedrijven door', stelt Vanthemsche. 'De discussie rond megastallen en grootschalige bedrijven kunnen we nu al oppikken. Daaruit kan de sector leren. Wat is nu het maatschappelijk draagvlak van grootschalige veehouderij?'

Hij wijst ook op de grote versnippering van het landschap en de talrijke bewoners in het agrarisch gebied. 'Het denkwerk rond grootschalige veehouderij en de relatie tot de burger moeten we nu al

vormgeven. En dat zonder de groei van onze bedrijven ter discussie te stellen. Bedrijven moeten kunnen groeien.'

Boeren op meer locaties

Tia Hermans ziet de evolutie rond megastallen in zuidelijk Nederland verder doortrekken naar andere provincies. 'Als Noord-Brabant megastallen weert in het landschap, dan gaan straks ook andere provincies dat doen.' Ze gaat nog verder in haar conclusie. 'Ik kan me goed voorstellen dat het een signaal zal zijn naar de veehouderijsector voor de maatvoering in de toekomst.'

De toenemende druk van de omgeving op de ontwikkeling van een bedrijf heeft al gevolgen. Hermans spreekt van een toenemend aantal nevenvestigingen. 'We zien nu dat het aantal locaties van een bedrijf toeneemt. Als de mogelijkheden op één locatie beperkt worden, beginnen degenen die echt groter willen worden, op meerdere plekken. Dat wordt een veel gewoner patroon in Nederland.'

Zijn veel kleine bedrijven in plaats van één groot bedrijf wel wenselijk wat betreft logistiek? 'Bij één groter bedrijf neemt het vrachtverkeer af. Het aantal ongelukken met zwaar letsel is per gereden kilometer vele malen groter bij trekker- en vrachtwagenverkeer dan bij gewoon verkeer. Dat pleit voor kleinere bedrijven.'

Hermans verwijst ook naar de volksgezondheid. Q-koorts heeft in Noord-Brabant de emotie rondom grootschalige veehouderij in dichtbevolkt gebied mede aangewakkerd. 'Een hoge bevolkingsdichtheid zet een rem op de groei van bedrijven. Groeien in dichtbevolkt gebied is veel moeilijker dan in dunbevolkt gebied, zoals in de VS, waar alle ruimte voorhanden is.'

Steeds vaker mengen burgers zich in het debat rond de ontwikkeling van bedrijven

